

7. § Grondbeleid

Maastricht, april '26

Inleiding

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in de visie en de uitwerking van het provinciale grond- en vastgoedbeleid ter ondersteuning van de provinciale doelstellingen en opgaves zoals verankerd in het coalitieakkoord, de provinciale beleidsprogramma's en de Limburgse proposities. Daarbij wordt verslag gedaan van de inkomsten, uitgaven, (veranderingen in) eigendom en de uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid in 2025. Daar waar relevant worden vooruitblikken gegeven op de toekomstige plannen en prioriteiten van het bestuur.

Beleid in relatie tot de in de begroting opgenomen programma's

In het Coalitieakkoord 2023-2027 "Elke Limburger telt!" is opgenomen dat de Provincie Limburg een actiever grondbeleid gaat voeren om invulling te geven aan de regierol bij het leggen van de ruimtelijke puzzel. Dit is uitgewerkt in nieuw beleid en is in 2024 vastgelegd in de Nota Grond- en vastgoedbeleid (PS-besluit d.d. 21 juni 2024 G-24-022).

De Nota Grond- en vastgoedbeleid bevat de volgende hoofdlijnen:

- Het grond- en vastgoedbeleid en de daarbij behorende instrumenten worden ingezet om bij te dragen aan de realisatie van de provinciale beleidsdoelen uit de 8 provinciale beleidskaders.
- Gekozen wordt voor situationeel grond- en vastgoedbeleid, waarbij van situatie tot situatie bepaald wordt welke rol de Provincie het beste past (actief, samenwerken, faciliteren of loslaten). Deze afweging wordt gemaakt aan de hand van een in de nota opgenomen afwegingskader.
- De Provincie zet versterkt in op het instrument anticiperende aankopen. Anticiperend aankopen betekent dat de Provincie in een vroeg stadium grond koopt. Het voordeel hiervan is dat de Provincie later meer invloed heeft op het oplossen van de ruimtelijke puzzel en gemakkelijker grond kan ruilen voor provinciale taken en opgaves.
- Uitgangspunten voor de uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid zijn: doeltreffendheid, transparantie, integer en mensgericht handelen (betrouwbare en responsieve overheid), samenwerking met gemeenten en regio's en databedreven werken. Sowieso handelen wij conform wet- en regelgeving.

Conform de Programmabegroting 2025 is de uitvoeringsstrategie van het nieuwe beleid per beleidskader nader uitgewerkt in de Nota uitvoeringsstrategie Grond- en vastgoedbeleid 2.0 (GS-besluit van 5 augustus 2025).

Uitvoering van het beleid

De uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid is nader uitgewerkt in drie nota's, waarvan één in 2025 is geactualiseerd. De actualisatie van de andere twee nota's is uitgesteld van 2025 naar 2026, doordat prioriteit is gegeven aan het opstellen van de uitvoeringsstrategie. Aanvullend op de genoemde uitvoeringsstrategie als benoemd in de vorige paragraaf zijn in dit kader te noemen:

- Uitvoeringsnota Pacht (2025):
De Uitvoeringsnota Pacht beschrijft de wijze waarop de landbouwgronden en natuurgronden (voor zover agrarisch medegebruik mogelijk is) van de Provincie Limburg in pacht en huur worden uitgegeven. Conform de Nota Grond- en vastgoedbeleid wordt deze (minimaal) elke twee jaar geëvalueerd en indien nodig geactualiseerd;

- Uitvoeringsnota Beheer grond & vastgoed (2022):
Deze nota beschrijft de operationele elementen waarmee GS invulling geven aan het portfoliomanagement en geeft inzicht in de courante grond- en vastgoedportefeuille. Deze nota wordt in 2026 geactualiseerd;
- Nota Uitvoering grond- en vastgoedbeleid / Zo Werken wij! (2020):
In deze nota wordt onze interne werkwijze beschreven. De uitvoeringsregels borgen een uniforme handelswijze en beheersing van risico's in de uitvoering. Deze nota wordt in 2026 geactualiseerd.

Ontwikkeling portefeuille Provincie Limburg 2025

Hieronder wordt op hoofdlijnen ingegaan op de volgende onderwerpen: aankopen, verkopen, beheer en grond- en vastgoedportefeuille. De actuele grond- en eigendomsposities van de Provincie Limburg zijn nader inzichtelijk gemaakt in de (jaarlijkse) notitie grond- en vastgoedportefeuille 2026 (zie mededeling portefeuillehouder, GS-DOC-00883259).

Aankopen

Aankopen kunnen op verschillende manieren tot stand komen:

1. Via projecten en programma's

Aan de hand van een aankoopplan voor een project of programma worden de benodigde gronden aangekocht om de provinciale opgaven te verwezenlijken. De (voorgenomen) project- en programma-aankopen zijn verwerkt in de begrotingsprogramma's. Dit betreft met name weginfrastructuurprojecten en de ontwikkelopgave natuur.

2. Via anticiperende aankopen

In het nieuwe grond- en vastgoedbeleid is opgenomen dat meer ingezet wordt op anticiperende aankopen. Hiervoor is het nodig om het krediet anticiperende aankopen significant te verruimen. Conform de Programmabegroting 2025 is hiervoor een voorstel voorgelegd aan Provinciale Staten. Met het PS-besluit van 19 september 2025 (G-25-010) is € 67,9 mln. aanvullend beschikbaar gesteld voor klassieke anticiperende aankopen (totaal € 90 mln.) en € 21 mln. voor offensieve aankopen. Tevens is een risico-reserve van € 5 mln. ingesteld voor offensieve anticiperende aankopen.

Klassieke anticiperende aankopen richten zich op wettelijke taken, zoals wegeninfrastructuur, natuurontwikkeling en ruilgrond. Offensieve aankopen zijn bedoeld voor eigen doelen, zoals energieprojecten, economische ontwikkeling en woningbouw. Volgens de Nota uitvoeringsstrategie Grond- en vastgoedbeleid 2.0 is het doel om tussen 2025 en 2030 in totaal 700 hectare grond en vastgoed anticiperend aan te kopen.

3. Via Erfpachtkader

Het Erfpachtkader, vastgesteld door Provinciale Staten in 2017 (G-17-046), maakt het mogelijk om eigendommen te kopen en in erfpacht uit te geven. Het doel hiervan is onder andere het aantrekken van bedrijven en het stimuleren van de Limburgse economie. Provinciale Staten heeft hiervoor een revolverend krediet van € 100 mln. beschikbaar gesteld. Dit betekent dat het geld opnieuw kan worden gebruikt als bij het einde van de erfpacht de eerdere investeringen zijn terugbetaald. In 2025 bestond de erfpachtportefeuille uit vijf lopende projecten: Railterminal Venlo, BCTN-terminal Wanssum, Organic Nutrician Centre (ONC) te Ysselsteyn, Watersley Sittard en Siberia Maasbree, met een totale geïnvesteerde waarde van bijna € 40 mln. Begin 2025 zijn de evaluatieresultaten van het Erfpachtkader met Provinciale Staten besproken (G-24-036). Provinciale Staten hebben daarbij besloten tot continuering van de inzet van het instrument erfpacht op grond van het Erfpachtkader op basis van het beschikbaar gestelde krediet. Tevens is Gedeputeerde Staten opgedragen te onderzoeken op welke wijze duurzaamheid, circulariteit, energietransitie, social-return meegenomen kan worden in het Erfpachtkader. De bevindingen van dit onderzoek zijn inmiddels teruggekoppeld aan uw Staten.

Verkopen

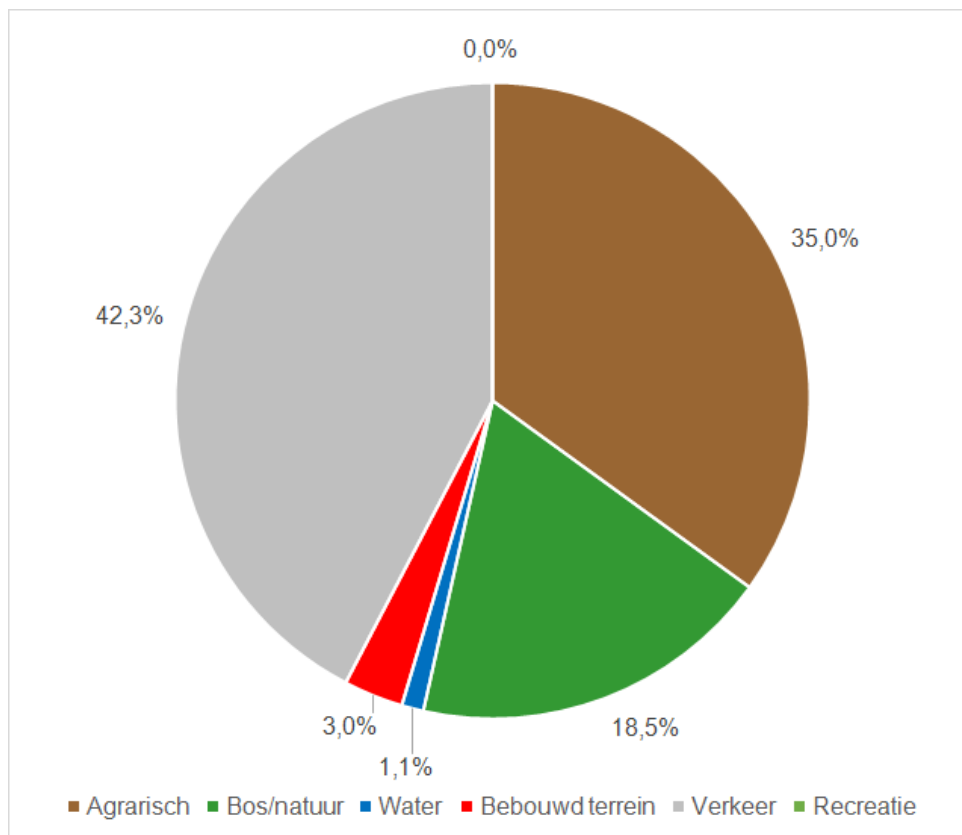
De grond- en vastgoedportefeuille dient afgestemd te zijn op de inhoudelijke en financiële doelstellingen. Belangrijk instrument daarvoor is het strategisch portfoliomanagement. Daartoe is de grond- en vastgoedportefeuille op objectniveau beoordeeld en is per object een strategiekeuze bepaald. Vastgoed met huidig dan wel (beoogd) toekomstig belang in relatie tot provinciale beleidskaders, programma's, projecten en/of wettelijke taken worden als strategisch aangemerkt. Ontbreekt het aan dit belang dan is sprake van niet strategisch vastgoed. In dat geval zal verkoop (strategiekeuze "afstoten") aan de orde zijn. De indeling van strategisch en niet strategisch eigendom vindt plaats op basis van de uitgangspunten zoals benoemd in de (vigerende) Uitvoeringsnota beheer grond en vastgoed 2022.

Beheer

Met uitzondering van de provinciale openbare infrastructuur met bijbehorende tankstations, erfpachtgronden, strategische grondvoorraden en deelnemingen, is het de bedoeling dat het eigendom van gronden en vastgoed vooral tijdelijk van aard is. Het beheer van deze gronden en opstallen is grotendeels afgestemd op dit tijdelijke karakter van het eigendom. Daarbij wordt gebruik gemaakt van flexibele, kortdurende pacht-, huur- en gebruiksovereenkomsten. De exploitatie van het beheer is opgenomen in programma 5. Leefbare steden en dorpen, product 5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte (65444 Beheer onroerende eigendommen). In 2025 zijn de gerealiseerde uitgaven afgedekt door de gerealiseerde inkomsten.

Grond- en vastgoedportefeuille samengevat

De Provincie Limburg heeft 3.893 hectare grond en 33 opstallen (volledig of deels) in eigendom waarvan de totale boekwaarde € 107,85 mln. bedraagt (peildatum 31 december 2025). In onderstaande figuur is het eigendom van de Provincie Limburg weergegeven en onderverdeeld op basis van het huidige grondgebruik (bron: notitie grond en vastgoedportefeuille GS-DOC-00882863).

Figuur: Eigendom Provincie Limburg naar grondgebruik per 1-1-2026

Ruim 40% van de provinciale gronden bestaat uit de ondergrond van provinciale openbare infrastructuur. Dit vloeit voort uit een belangrijke provinciale kerntaak: het in eigendom hebben, onderhouden en beheren van provinciale wegen. Van alle gronden die de provincie bezit, is 35% agrarisch. De helft van dit totale provinciale agrarische areaal wordt op termijn omgevormd tot natuur, als onderdeel van de ontwikkelopgave natuur. De agrarische gronden die niet worden ingezet voor de ontwikkelopgave natuur blijven agrarische gronden en kunnen direct of indirect (als ruilgrond) dienstbaar zijn aan het verwezenlijken van andere provinciale beleidsdoelen c.q. kerntaken, dan wel als strategische agrarische voorraad worden aangehouden. Het aandeel bos / natuur omvat ongeveer een vijfde van de provinciale vastgoedportefeuille. Dit aandeel is hoofdzakelijk ontstaan vanuit de projecten Ooijen-Wanssum en vanuit natuurcompensatie verplichtingen volgende op de realisatie van enkele wegenprojecten. In 2025 is de portefeuille strategische gronden / agrarische ruilgronden aanzienlijk uitgebreid met enkele omvangrijke aankopen zoals de Graetheide - Lexhy en de verwerving van grootschalig areaal landbouwgrond.

Het bebouwde deel van de grondportefeuille (3%) houdt verband met het Erfpachtkader (G-17-046). De Provincie Limburg is daarnaast volledig eigenaar van 28 opstallen. De opstallen zijn divers van aard. Enkele van deze opstallen zijn woningen die gesloopt moeten worden in verband met herbestemming (o.m. in relatie tot het project N280 West). Ook zijn er woningen die niet meer functioneel zijn in relatie tot provinciale beleidsdoelen of kerntaken. Verkoop is in die gevallen aan de orde. Daarnaast zijn er een aantal objecten in bezit met andere doeleinden, zoals bijvoorbeeld de provinciale organisatie. Naast het Gouvernement betreft dit de provinciale steunpunten als ook het "Kasteel Groot Buggenum". Objecten met een openbare functie zoals de provinciale musea en het stationsgebouw Simpelveld (ZLSM) maken eveneens onderdeel uit van de provinciale vastgoedportefeuille. Andere vermeldenswaardige opstallen vormen de benzineverkooppunten / tankstations. De Provincie Limburg bezit negen locaties gesitueerd langs provinciale wegen die aan exploitanten worden verhuurd en waarvoor de Provincie Limburg

derhalve inkomsten ontvangt. In 2025 zijn 5 opstallen (waaronder 3 hoeves / boerderijen) samen met de gemeente Sittard-Geleen aangekocht als onderdeel van de aankoop Graetheide - de Lexhy.

Verwachte resultaten in exploitatie genomen bouwgronden

Omschrijving

In onderstaande tabel zijn de actuele prognoses opgenomen van het verwachte resultaat. Voor een andere specificatie van de boekwaarden, balanswaarden, eventuele voorzieningen en de nog te maken kosten en te genereren opbrengsten verwijzen wij naar de toelichting op de balans, onderdeel vlottende activa.

Laerbroeck

Laerbroeck, het noordelijke deel van het hoogwaterbeschermingsproject Baarlo-Hout-Blerick, was tot ruim tien jaar geleden een glastuinbouwgebied. Tussen 2006 en 2013 saneerde de Provincie Limburg de kassen vanwege de ligging in het Maasstroomgebied, met als doel hoogwaterbescherming en dijkverlegging. De herontwikkeling van het gebied, waaruit ook de kosten gedekt zouden worden, is niet uitgevoerd. De Provincie Limburg is bij de sanering eigenaar geworden van 36 hectare grond in het gebied. De huidige boekwaarde van deze grond is € 12,694 mln. Medio 2023 is het Programma Baarlo – Hout-Blerick, met het daarin opgenomen voorkeursalternatief voor de dijkverlegging, ter plaatse vastgesteld door de betrokken partners, te weten het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Rijkswaterstaat, het Waterschap Limburg en de gemeenten Venlo en Peel & Maas. Met dit besluit en de ondertekening van de bestuursovereenkomst in juni 2023 is het project in de planuitwerkingsfase terecht gekomen. Als onderdeel van de planuitwerkingsfase, die duurt tot eind 2026, zijn in 2025 voor het gebied “Laerbroeck”, voor het buitendijkse eigendom van Provincie Limburg, de mogelijkheden verkend om de ruimtelijke kwaliteit in het gebied te versterken, water te bufferen en de agrarische kwaliteit waar mogelijk te behouden. De aldaar aanwezige woningen waarvan de functie door de dijkverlegging niet meer gehandhaafd kan worden, worden aangekocht door het Rijk. De effectuering van de benodigde verkopen van het provinciaal eigendom in voorgaand kader zal in 2026 plaatsvinden. Het binnendijkse provinciaal eigendom wordt daarbij ingezet ten behoeve van de herhuisvesting van de eigenaren van woningen die aangekocht worden door het Rijk.

Voor het project Laerbroeck is een voorziening getroffen om de waardevermindering van de gronden bij verkoop op te vangen. De hoogte van de voorziening die is getroffen, zoals besloten door Provinciale Staten (Jaarrekening 2010 en 2013) bedraagt € 10,28 mln. De balanswaarde van de gronden per 31-12-2025 is gestegen van € 2,41 mln. naar € 2,85 mln. door de sterke stijging van de agrarische waarde van de gronden. In de Jaarrekening 2025 wordt de voorziening verlaagd naar € 9,85 mln. Hierdoor valt € 0,44 mln. vrij ten gunste van het jaarrekeningsaldo. Na de effectuering van de grondverkopen in 2026 wordt de grondexploitatie gesloten en het verlies afgedekt door de voorziening. De gronden, voor zover niet verkocht, worden toegevoegd aan de grondportefeuille. De realisatiefase van het project is beoogd in de periode 2026-2030 waarna Baarlo-Hout-Blerick in 2030 hoogwaterveilig is.

IPS/Yard

De grondexploitatie IPS/Yard was onderdeel van de gebiedsontwikkeling VDL Nedcar waar Provinciale Staten in 2020 mee hebben ingestemd. Het doel was, de economische structuur van Limburg te versterken door de duurzame doorontwikkeling van het bedrijventerrein VDL Nedcar mogelijk te maken. In 2022 zijn de gronden grotendeels aan VDL Nedcar geleverd; het met PFAS verontreinigde deel uitgezonderd. Hiermee is een groot deel van de opbrengsten (zie verderop onder punt 6: risico's en risicoreserve) al gegenereerd. In 2025 is de anterieure overeenkomst tussen VDL Nedcar en Provincie Limburg beëindigd. Momenteel wordt in het licht van de afspraken tussen Provincie Limburg en VDL Nedcar bezien welke (toekomstige) kostenposten nog ten laste dienen en kunnen komen van de exploitatie (en daarmee de achtergestelde lening van EZK). Te denken valt bijvoorbeeld aan de saneringskosten van een deel van het Yard-terrein waar een PFAS verontreiniging aanwezig is. Deze sanering zou pas uitgevoerd worden, op het moment dat sprake van zicht op continuïteit van VDL Nedcar en de daarmee samenhangende werkgelegenheid.

De boekwaarde bedraagt € 2,86 mln. Op basis van de overeengekomen leningsovereenkomst, vervalt een positief danwel negatief resultaat aan het Ministerie van EZK. Het verwacht resultaat einde project is derhalve € 0 (vanuit perspectief Provincie).

	Actuale prognose resultaat
In exploitatie genomen bouwgronden	
Laerbroeck (PS 29-5-2010)	0
IPS/YARD	0
Totaal in exploitatie genomen gronden	0

Overige grondvoorraden

Omschrijving

Californië II

De gebiedsontwikkeling Californië moet ruimte gaan bieden aan grootschalige glastuinbouw. In 2011 is Californië B.V. een overeenkomst aangegaan met de Provincie Limburg voor het voorfinancieren van de gronden die benodigd zijn voor het deelgebied Californië II. Inmiddels zijn vrijwel alle benodigde gronden verworven. De in voorraad zijnde gronden Californië worden op basis van gemaakte afspraken met Californië B.V., op kostprijsbasis (oorspronkelijk verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) doorverkocht. Aan de afspraken ligt een afnameverplichting ten grondslag. Na een periode waarin de belangstelling vanuit de markt voor afname van gronden in Californië II beperkt is geweest, heeft zich een serieuze gegadigde voor de gronden gemeld. De verwachting is dat in de loop van 2026 aan deze partij een eerste tranche gronden geleverd kan worden. Hiermee lijken er reële kansen te zijn voor de daadwerkelijke ontwikkeling van het gebied.

Anticiperende aankopen

Door Provinciale Staten is in 2014 (kenmerk G-14-010) een revolverend krediet beschikbaar gesteld van € 22,1 mln. voor het verrichten van anticiperende aankopen. De boekwaarde van de voorraad gronden die in eigendom zijn gekomen via anticiperende aankopen, bedraagt per 31 december 2025 € 4,00 mln. De voorraad bestaande uit hoofdzakelijk agrarische gronden (45,2 hectare) omvat in totaal 60,1 hectare.

Zowel in het Coalitieakkoord “Elke Limburger telt”, als in de door Provinciale Staten vastgestelde nota Grond- en vastgoedbeleid is opgenomen dat de Provincie een actiever grond- en vastgoed beleid gaat voeren. Daarbij wordt met name ingezet op het instrument anticiperende aankopen. Provinciale Staten hebben op 19 september 2025 besloten om het krediet (klassieke) anticiperende aankopen op te hogen met € 67,9 mln. (van € 22,1 mln. naar € 90 mln.) en een krediet in te stellen voor offensieve anticiperende aankopen van € 21 mln. Ter afdekking van het hogere risico bij offensieve anticiperende aankopen is een afzonderlijke risicoreserve van € 5 mln. gevormd. Deze reserve is gevormd om eventuele waardedalingen of tegenvallers bij verkoop op te vangen.

Herontwikkeling Groeve Mourik Brunssum

De strategische verwerving van de Groeve Mourik heeft plaatsgevonden in 2022 op basis van een optie tot koop zoals deze in 2011 is overeengekomen met de firma Mourik en afliep op 1 juli 2022. Besluitvorming over het lichten van de optie heeft plaatsgevonden op 28 juni 2022 (GS DOC-00290582). De behandeling van deze strategische verwerving in Provinciale Staten heeft op 30 september 2022 (G-22-026) plaatsgevonden. De levering van het eigendom aan de Provincie Limburg is in dit kader gepland voor begin 2028.

De strategische verwerving heeft plaatsgevonden met het doel de gronden met een omvang van circa 75 hectare in te zetten voor de realisatie van provinciale doelen zoals deze zijn verwoord in de provinciale beleidskaders. Het uiteindelijke programma van de herontwikkeling is daarbij mede afhankelijk van de uitwerking van de gevolgen van de uitspraak van 18 december 2024 door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State met betrekking tot de hogere beroepen inzake Amercentrale en Rendac (stikstofuitspraak) die na de strategische verwerving is gedaan. De Groeve Mourik is gelegen in de nabijheid van natura 2000 gebieden. Herontwikkeling tot bijvoorbeeld een bedrijfslocatie lijkt daardoor vooralsnog niet meer (traditioneel) mogelijk. In 2026 is besluitvorming beoogd ten aanzien van de inzet van de locatie, vooruitlopend op de levering die begin 2028 gepland staat. Financiering van de aankoop bij levering is beoogd vanuit het krediet anticiperende aankopen en vanuit een in het kader van de besluitvorming van 2022 toegezegde bijdrage van de gemeente Brunssum en de stadsregio Parkstad.

Graetheide – De Lexhy

Op 26 juni 2025 hebben Provincie Limburg en de gemeente Sittard-Geleen de koopovereenkomsten ondertekend inzake de strategische verwerving Graetheide – de Lexhy. Verkopende partij is dsm-firmenich. Het betreft het gebied dat ten noorden van de Urmonderbaan is gelegen en in totaal circa 354 hectare landbouw- en natuurgrond, inclusief 3 pachthoeves en 2 woningen. Provincie Limburg en gemeente Sittard-Geleen zijn ieder voor 50% eigenaar.

Dit voormalig eigendom van dsm-firmenich omvat grofweg het gebied Graetheide en het gebied de Lexhy. In dit gebied zijn een aantal opgaven en ontwikkelingen voorzien zoals opgenomen in de Strategische gebiedsvisie voor de omgeving van Chemelot (2021) en daarnaast is op de Lexhy het 380kV/150kV-hoogspanningsstation voorzien.

Provincie Limburg en de gemeente Sittard-Geleen hebben besloten om deze strategische gronden aan te kopen om daarmee regie te houden op de provinciale en gemeentelijke belangen en doelen van de “strategische gebiedsvisie omgeving Chemelot”.

Om deze aankoop mogelijk te maken hebben Provinciale Staten in de vergadering van 20 juni 2025 inzake statenvoorstel “Voorgenomen strategische verwerving Graetheide – de Lexhy” (G-25-006) een investeringskrediet van € 13,70 mln. en een exploitatiebudget van € 1,47 mln. beschikbaar gesteld.

Toelichting onderhanden werk

Ontwikkelopgave natuur

Ten behoeve van de realisatie van de ontwikkelopgave natuur zijn in 2025 in totaal 40 grondaankopen gedaan (waarbij de leveringsakte gepasseerd is bij de notaris), waarmee in totaal 102,2 hectare is gekocht voor € 9,6 mln. Daarnaast hebben in totaal 39 verkooptransacties plaatsgevonden waarmee 21,7 hectare is verkocht voor € 0,8 mln. In het kader van de SKNL regeling (Ontwikkelopgave Natuur) zijn kwalitatieve verplichtingen (recht om iets te dulden of iets niet te doen) overeengekomen met de eigenaren van de desbetreffende gronden. In dit verband zijn 104,5 hectare belast met een dergelijke verplichting in 2025.

In het kader van het Statenvoorstel anticiperende aankopen worden de aangekochte gronden administratief overgeboekt naar het krediet (klassieke) anticiperende aankopen. Op het moment dat (ruil)gronden uit de voorraad (klassiek) anticiperende aankopen daadwerkelijk ingezet worden voor de realisatie van de ontwikkelopgave natuur - en er sprake is van projectgronden - dan vindt er (wederom) een overboeking plaats. Deze werkwijze zorgt ervoor dat (ruil)gronden integraal ingezet kunnen worden voor provinciale doelen.

In onderstaande tabel zijn de boekwaarden, realisatie 2025 en het saldo afgezet tegenover het totale krediet.

x € 1.000

	Boekwaarde 1-1-2025	Realisatie 2025	Boekwaarde 31-12-2025	Restant	Beschikbaar gesteld krediet
Overige grondvoorraden					
Californië II (PS 23-6-2011)	7.089	-57	7.032	12.968	20.000
Anticiperende aankopen	3.989	10	3.999	86.001	90.000
Gronden Graetheide en de Lexhy	0	12.875	12.875	825	13.700
Totaal overige grondvoorraden	11.078	12.828	23.906	99.794	123.700
Onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur					
Ontwikkelopgave Natuur	90	3.100	3.190	0	178.140
Totaal Ontwikkelopgave Natuur	90	3.100	3.190	0	178.140

Risico's en risicoreserve

Om risico's af te dekken is binnen de begroting een Risicoreserve financieel instrumentarium Sturing in samenwerking aanwezig. Het erfpachtinstrumentarium maakt hiervan integraal onderdeel uit. Daarnaast is er een afzonderlijke risicoreserve anticiperende aankopen gevormd. De huidige risico-inschatting van de lopende projecten wordt nihil ingeschat. De stikstofuitspraken (waaronder Rendac en Greenpeace) zijn daarbij wel een belangrijk aandachtspunt. Aangezien de gevolgen van de uitspraken en verdere stappen nog onduidelijk zijn, zijn de stikstofrisico's (vooralsnog) niet meegenomen in de huidige risico-inschatting.